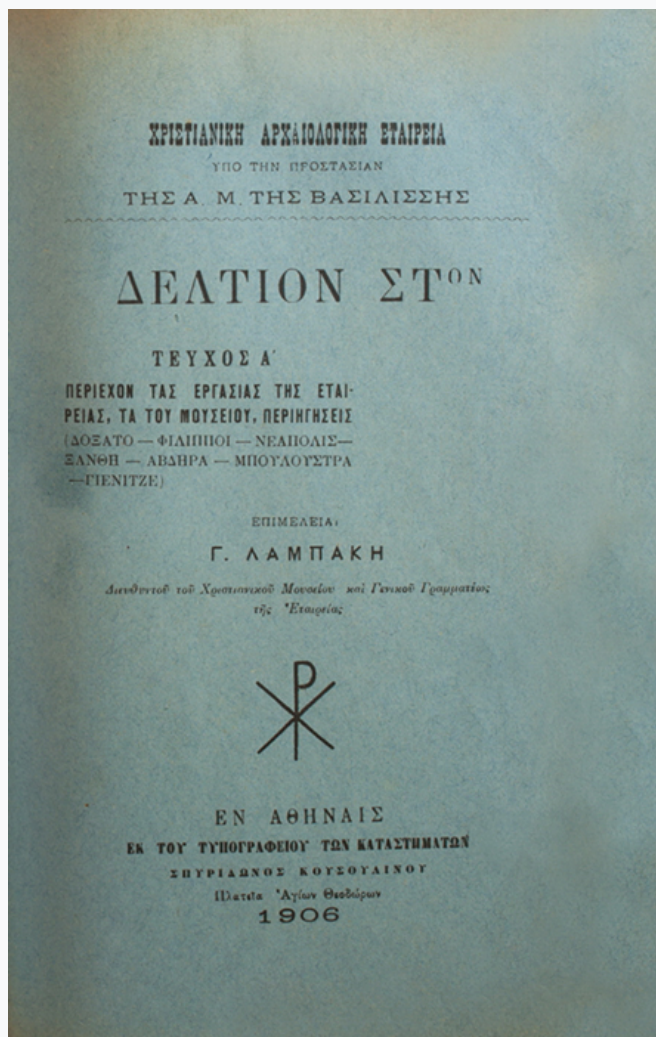

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 6, Αρ. 1 (1906)

Δελτίον ΧΑΕ 6 (1906), Τεύχος α', Περίοδος Α'

Περιηγήσεις

(ΧΑΕ) ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

doi: [10.12681/dchae.1612](https://doi.org/10.12681/dchae.1612)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ (ΧΑΕ). (2013). Περιηγήσεις. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 6(1), 22–48. <https://doi.org/10.12681/dchae.1612>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Περιηγήσεις

Δελτίον ΧΑΕ 6 (1906), Τεύχος α', Περίοδος Α' • Σελ. 22-48

ΑΘΗΝΑ 1906

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

ΔΟΞΑΤΟ

Ἐκ Δράμας τῆ 14 Αὐγούστου 1902 μετέβημεν εἰς τὴν λίαν φιλόξενον πόλιν Δοξάτο, πλήρη συντριμμαίων ἀρχαίας τε καὶ χριστιανικῆς τέχνης, προσερχομένων ἐκ τῆς ἐγγύς πόλεως τῶν Φιλίππων.

Καθηδρικὸς δὲ καὶ μόνος ἐνοριακὸς ναὸς τῆς πόλεως ταύτης ἐστίν, ὁ **Ἅγιος Ἀθανάσιος**, ναὸς μονόκογχος, οὗ ἡ κόγχη κυκλική.

149. (1) — Ἐπὶ τῆς δυτικῆς προσόψεως τοῦ ναοῦ

Συνδρομῆ καὶ δαπάνῃ πάσης τᾶ
ξεως καὶ ἡλικίας τῶν Χριστιανῶν τῶν ἐν Δοξάτῳ
κατοίκων καὶ λοιπῶν παρεπιδομούντ
ων ἀδελφῶν εὐσεβῶν ἰδρύθη οὗ
τος ὁ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου κτιζόμε
νος ναὸς Θεοῦ . . . . . ἔτος 1869 Μαΐου 20.

Αἱ ἐπὶ τοῦ εἰκοστοσασίου εἰκόνας IC·XC (ἀπλῶς) καὶ ΜΗΡ·
ΘΟΥ·Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ, εἶδὸν ἔργα συνήθους συγχρόνου τέχνης.

150. — Ἐπὶ τῆς εἰκόνας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Διὰ συνδρομῆς τοῦ πρό ἀρκετοῦ καιροῦ διαμένοντος ἐνταῦθα
καπνεμπόρου Ἀγγελῆ Μ. Σουλοῦ 1870.

(1) Ὁ αἶψον ἀριθμὸς τῶν ἐπιγραφῶν ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ε' Δελτίου.

151. — Ἐπὶ τῆς εἰκόνοσ τῆσ Θεοτόκου ΜΗΡ. ΘΟΥ. Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ

Διὰ συνδρομῆσ τοῦ Κωνσταντίνου προσκυνητοῦ Καπιτάνογλου ἐκ Τσατάλτζασ καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ.

152. — Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῶν Εἰσοδίων

Διὰ συνδρομῆσ καὶ δαπάνησ τοῦ τμ. (= τιμιωτάτου) Κωστῆ Τζήμου 1870 Ἰουνίου διὰ χειρὸσ Στεργίου ἐκ νευροκόπι (= νευροκόπιον).

153. — Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου

Διὰ συνδρομῆσ τοῦ ἐνταῦθα ἐφημερίου Ἀθανασίου ἱερέωσ υἱοῦ Βελέησ ἐκ Τσατάλτζασ 1870.

154. — Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῶν ἀρχιστρατήγων Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ

Ἔτη 1837 Ἰούνιοσ 13 χειρ ΠΒΞ (;) ἐχαλκοχαρᾶχθη διὰ συνδρομῆσ τοῦ Κυρίου Δημήτριωσ.

Ὑπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν εὔρηται ὠραῖον κιονόκρανον μικτῆσ ἑλληνορωμαϊκῆσ τέχνησ μετὰ λεσβίου ἀστραγάλου καὶ τῆσ ἀκάνθου.

Ἐν Δοξιάτῳ εὐγενῶσ λίαν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἱατροῦ κ. Ν. Παγούνη φιλοξενηθέντεσ, τὴν πρωΐαν τῆσ 15 Αὐγούστου ἐν μέσῳ τοῦ εὐσεβοῦσ πλήθουσ τῶν ἐκεῖ ἡμετέρων ἀδελφῶν χριστιανῶν ἐλειτουργήθημεν ἐν τῷ ναῶ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

Προκειμένον δ' ἀμέσῳ ὅπωσ τὴν ἐπομένην ἐπισκεφθῶμεν τὴν πρώτην Χριστιανικὴν Κοινότητα, ἣν ἐν Εὐρώπῃ ἰδρύσατο ὁ Ἀπόστολοσ Παῦλοσ, τ ο ὺ σ Φ ι λ ι π π ο υ σ, «πρώτην τῆσ μερίδοσ τῆσ Μακεδονίασ πόλιν Κολωνίαν» (Πράξ. ις'. 12), τανῦν ἐγκαταλελειμμένα ἐρείπια, ὥραν τοῦ Δοξάτου ἀπέχοντα, ἐνομίσαμεν ὅτι οὐχ ἀπλῶσ οὐδ' ἀνετοιμῶσ ἠδυνάμεθα τὰ ἱστορικὰ καὶ ἱερά ἐκεῖνα ἐδάφη νὰ πατήσωμεν, ἀλλὰ βαθέωσ ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν κατελθόντεσ, καὶ παντὸσ γηῖνου φόρτον ἐαντοῦσ κουφίσαντεσ, ἐν συντριβῇ καρδίασ, μετὰ προηγουμένην πνευματικὴν ἄδειαν τοῦ Σ. Μητροπολίτου Αράμασ κ. Χρυσοστόμου, κανονικοῦ διαδόχου τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, διὰ τοῦ ἐκεῖ χρηστοῦ καὶ λογίου ἱερέωσ, σεβαστοῦ πατρὸσ Χριστοδοῦλου Σακελλαρίου τῶν ἀχράντων μετέσχομεν Μνηστηρίων.

Οὕτω δ' ἡμῶς τὸ ἠθικὸν παρασκευάσαντες, καὶ ἄφθονα μεθ' ἡμῶν τὰ τεχνικὰ καὶ φωτογραφικὰ μέσα παραλαβόντες, εὐθὺς μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἀνεχωρήσαμεν πρὸς τὴν ὑψίστης ἱστορικῆς σημασίας διὰ τὸν χριστιανισμόν ταύτην πόλιν τῶν Φιλίππων.

Φ Ι Λ Ι Π Π Ο Ι

Φίλιπποι ! ὄνομα ἔνδοξον ! ὄνομα ἱερόν. Ἐν ὄσφ ὁ ἥλιος θὰ φωτίζει τὸν ἡμέτερον πλανήτην θὰ ἀκούηται ὑπὸ τὰς στίγας τῶν χριστιανικῶν ναῶν ξυμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος ἀναγινωσκομένη ἢ πρὸς Φιλιππησίους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου θανμασία ἐπιστολή, ἐν ἣ διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων ἐκδηλοῖ τὴν πρὸς τὸν Κύριον πίστιν αὐτοῦ, ἀναπτύσσει τὰς θείας ἀληθείας, καὶ μετὰ παραδειγματικῆς στοργῆς Πατρὸς δίδωσιν αὐτοῖς τὰς ὑποθήκας τοῦ Ἐυαγγελίου τῆς Χάριτος. «Ἐμοί,» ἐν αὐτῇ λέγει, «τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος . . . συνέχομαι εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι . . . πληρώσατέ μου τὴν χαράν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε σύμψυχοι, τὸ ἐν φρονούντες, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐχ ἄ ρ π α γ μ ὸ ν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἔαντὸν ἐκένωσεν... γενόμενος ὑπὸ κτήκος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, δι' ὃ καὶ ὁ Θεὸς Αὐτὸν ὑπερέψωσε καὶ ἐχαρίσατο Αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὀνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πάν γόνυ κάμψῃ οὐρανίων, ἐπιγείων καὶ καταχthonίων, καὶ πάντα γλῶσσα ἐξομολογήσῃται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς».

Ἀπὸ τῆς διδασκαλίας ταύτης ἐξειλίχθησαν τὰ ἐν ταῖς Κατακόμβαις μονογράμματα τοῦ ἱεροῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ, ὅπερ εἶπα, ἐν τοῖς ἀρχαίοις ψηφιδωτέμασι τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ραβέννας παρίσταται ἐν τῷ ἱερῷ μονογράμματι ✠ (¹) μετὰ φόβον καὶ

(¹) Ραβέννα. Cappella di S. Pier Crisologo. Πρβλ. Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Δελτ. Δ'. Εἰκ. 2.

τρόμου ὑπὸ τῶν ἀγίων Ἐγγέλων βασταζόμενον, ἄλλοτε δὲ εἰ-
κονίζεται αὐτὸς οὗτος ὁ Ἰησοῦς (¹) οὕτως βασταζόμενος.

Ἐν Φιλίπποις ἐβάπτισεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὴν πρώτην
Χριστιανὴν τῆς Εὐρώπης, Ἀνδρίαν τὴν πορφυροπόλιδα (Πράξ. 15'
14) εἰς τὸν ἔξωθεν τῆς πόλεως διερχόμενον ποταμὸν ἐκ τῶν Κρη-
νίδων πηγῶν, οὗ τὸ ἐγγύτατα τῶν Φιλίππων διερχόμενον ρεῦμα
ὑπὸ τὸ λυκόφως τῆς ἑσπέρας καὶ ἐφωτογραφήσαμεν (Εἰκ. 3).

Ἐκ τοῦ ὕδατος δὲ τοῦ ποταμοῦ τούτου, ὅπερ ἐχρησίμευσε διὰ
τὴν βάπτισιν τῆς πρώτης Χριστιανικῆς ψυχῆς τῆς Εὐρώπης, ἐξ εὐλα-
βείας πρὸς τὴν Ἀποστολικὴν ἀρχαιότητα ἐλάβομεν φιάλην ὕδατος,
ἣν ὑπ' ἀριθ. 3302. κατεθέσαμεν ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἐταιρείας.

Ἐὰν ὁ Ἰορδάνης ἔστιν ἱερὸς καὶ ἅγιος, διότι ἐν αὐτῷ ἐβαπτίσθη
ὁ Κύριος, ὁ ἔξωθεν τῶν Φιλίππων διαρρέων ποταμὸς εἶναι ὡσαύ-
τως ἱερὸς καὶ ἅγιος, διότι οὗτος ἐχρησίμευσε ὡς πρώτη ἱερὰ κο-
λυμβήθρα τῆς πρώτης Χριστιανῆς τῆς πρώτης χριστιανικῆς Κοινό-
τητος τῆς Εὐρώπης.

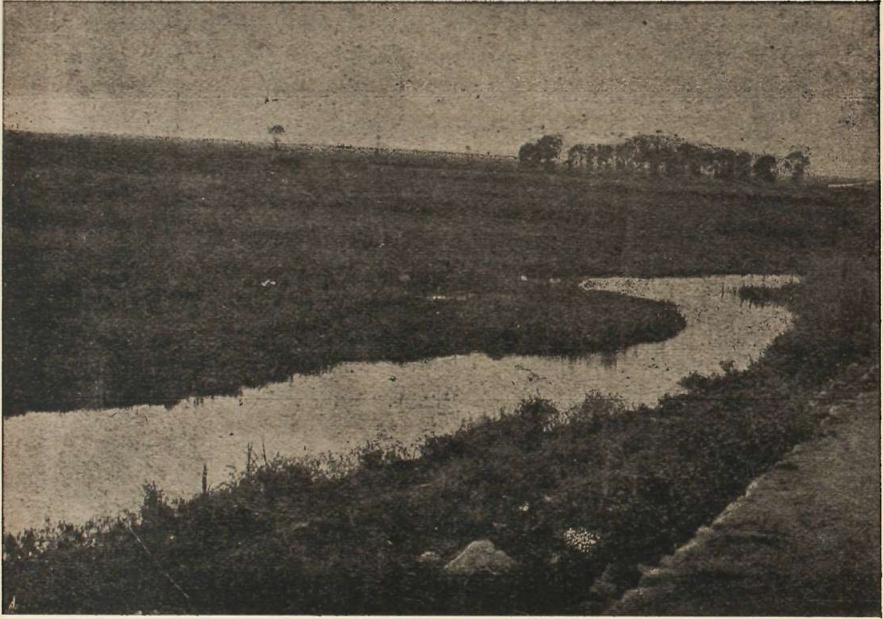
Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξέβαλεν
ἀπὸ τῆς παιδίσκης τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος. Ἐνταῦθα τὸ πρῶτον
ἐν Εὐρώπῃ Παῦλος καὶ Σίλας ἐπὲρ Χριστοῦ κακῶς ἔπαθον ριφθέν-
τες εἰς τὰς φυλακάς, ἐν αἷς κατὰ τὸ μεσονύκτιον προσευχόμενοι
ἕμνον τὸν Θεὸν, καὶ ἐν αἷς ἐτελεῖτο ἡ πρώτη ἐν Εὐρώπῃ χρι-
στιανικὴ ἀγρυπνία, τῶν δεσμῶν αὐτῶν, οὕτως εἰπεῖν, πρώτων
ὑπηγητῶν γενομένων κατὰ τὴν ἱερὰν αὐτῶν ἕμφροδίαν.

Ἐνταῦθα ἐγένετο ὁ φρικτὸς σεισμός, δι' οὗ ἠρεφάχθησαν πα-
ραχοῆμα αἱ θύραι πάσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη, ὁ δὲ δε-
σμοφύλαξ ἐφώνησε τὸ «Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;» Ἐν-
ταῦθα ἐκεῖνη τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ τε
δεσμοφύλαξ καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ἐξεφώνησε
τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐν Εὐρώπῃ καθαρῶς δικανικὴν δημηγορίαν:
«δεῖραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ ἀκατακρίτους ἀνθρώπους Ῥωμαίους ἐπάρ-

---

(¹) Ἐν Ρώμῃ. Cappella S. Zenone ἐν τῇ S. Prassede. Anton de
Waal, Roma sacra. München 1905. σελ. 205.

χοντας ἔβαλον εἰς φυλακὴν» (Πράξ. ις' 37)· καὶ τέλος ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης τῷ 51 μ. Χ. (¹) ἔγραψε πρὸς Κορινθίους τὴν Β' αὐτοῦ

Εἰκὼν 3.

Ὁ ἀπὸ τῶν Κρηνίδων πηγῶν, ἔξωθεν τῶν Φιλίππων
διαρρέων ποταμός, ἔνθα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος
ἐβάπτισε τὴν πρώτην χριστιανὴν τῆς Εὐρώπης
Λυδίαν τὴν πορφυροπόλιδα (Πράξ. ις'. 14).

ἐπιστολὴν. Πρὸς αὐτὴν δὲ τὴν πόλιν τῶν Φιλίππων ἐγράφη ἡ ἀπὸ
Ρώμης διὰ τοῦ Ἐπαφροδίτου ἀποσταλεῖσα ἔξοχος τοῦ Παύλου
ἐπιστολὴ πρὸς Φίλιππησίους, οὗς ὀνομάζει χαρὰν αὐτοῦ καὶ

(¹) Δαμαλᾶ Ἐρμ. εἰς τὴν Κωνινὴν Διαθήκην. Τόμ. Α'. σελ. 384.

στέφανον, καὶ εὐχεται ὅπως οἱ τοὶ τῷ χρησιμεύσωσιν ὡς καὶ ὑ-
χημα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς ἐπιφα-
νειας τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν
ἔδραμεν, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασεν (Φιλιπ.
β' 16).

Ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως μεγάλη τις περιεσώθη Ρω-
μαϊκὴ ἀψίς, οἰκοδομηθεῖσα ἐκ μεγάλων λίθων ἀρχαίων οἰκοδομῶν.
(Εἰκ. 4).

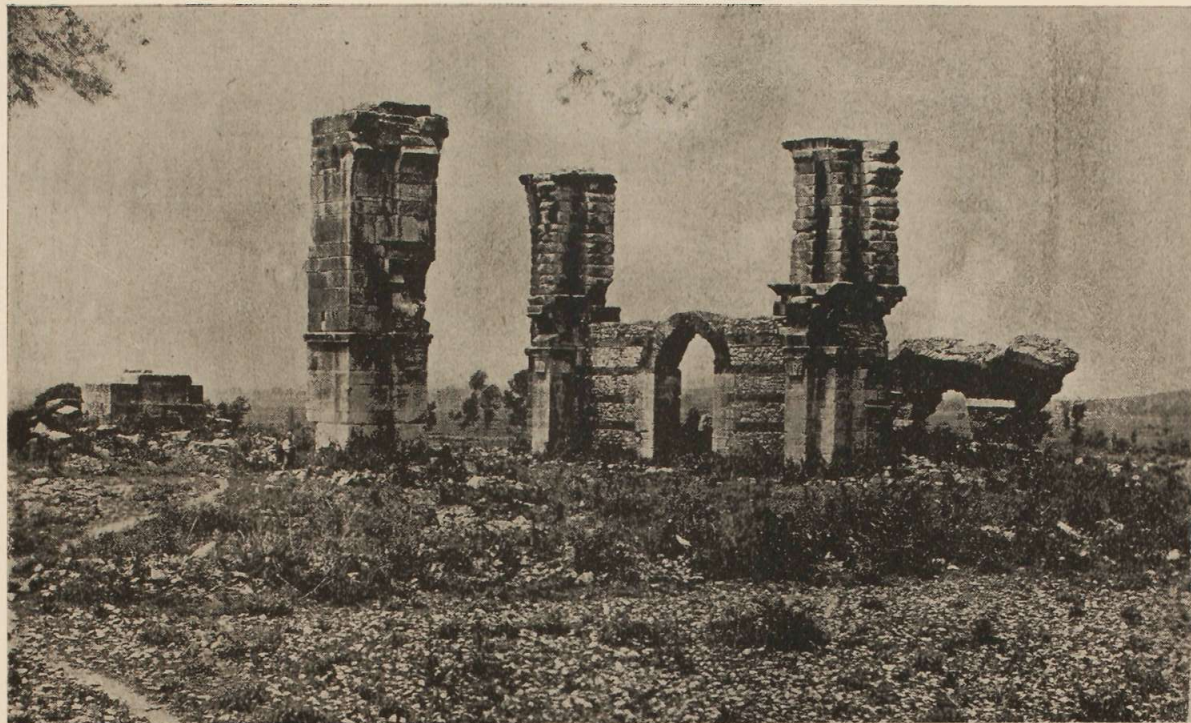
? Ἀπειλείει ἄρα γε αὕτη μέρος τῆς ἀγορᾶς, ἐν ἣ διέμενον οἱ ἄρ-
χοντες καὶ οἱ στρατηγοί, πρὸς οὓς εἴλκυσαν τὸν Παῦλον καὶ Σίλαν ;
(Πράξ. ις' 19).

Ὡς τις Ἱερεμίας δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπὶ τῶν ἐρειπίων
τούτων μόνος καθήμενος, τὴν φρικώδη ἐρήμωσιν τῆς πρώτης
ταύτης χριστιανικῆς πόλεως τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Εὐρώπης
ἐθρήνησα.

Μάτην ἐζήτουν τὸ ἔξω τῆς πόλεως μέρος τοῦ ποταμοῦ, «ὃ ἔνο-
μιζέτο πρὸς εὐχὴ εἰναί», καὶ ἔνθα ἐγένετο ἡ πρώτη ἐν
Εὐρώπῃ τελετὴ τοῦ Βαπτίσματος· μάτην ἀνεζήτουν ποῦ κατέκονον
οἱ κύριοι τῆς παιδίσκης, ἣτις εἶχε πνεῦμα Πύθωνος· μάτην
ἐζήτουν ποῦ ἔκειτο ἡ οἰκία τῆς πρώτης χριστιανῆς τῆς Εὐρώπης,
τῆς ἱερᾶς Λυδίας, εἰς ἣν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας εἰσῆλθον
ἐξεληθόντες τῆς φυλακῆς (Πράξ. ις' 40)· μάτην ἀνεζήτουν τὴν φυ-
λακὴν τοῦ Παύλου· μάτην τὴν ἀγορὰν, ἔνθα ἐπὶ τοὺς ἄρ-
χοντας εἴλκυσαν οἱ Φιλιππηῖοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν· μάτην
τὴν οἰκίαν τῶν Στρατηγῶν· τὰ πάντα μάτην· καὶ μό-
νον τὰ ἱερὰ πνεύματα τῶν πρώτων χριστιανῶν ἵπταντο ὑπεράνω
τῶν ἀπεράντων ἐρειπίων τῶν Φιλίππων μετὰ τῶν πνευμάτων
Εὐωδίας καὶ Συντύχης, αἵτινες μετὰ τοῦ Κλήμεντος συνήθλησαν
τῷ Παύλῳ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ (Φιλιπ. δ'. 2. 3).

Οὕτως ἐν ζωηραῖς ἱστορικαῖς ἀναμνήσεσι τῶν πρώτων χριστια-
νικῶν χρόνων διηρχόμεν καὶ διεσκέλιζον τῇ 15 Αὐγούστου τοῦ
1902 τοὺς σωροὺς τῶν ἐρειπίων τῆς ἄλλοτὲ ποτε ἐνδόξου ταύτης
πόλεως, ἧς ἐφωτογραφήσαμεν τὸν ἀπὸ τῶν Κορηνίδων ἔξωθεν τῆς

Είχ. 4. — Ρωμαϊκὴ ἀψὶς ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως Φιλίππων.

πόλεως διαρρέοντα ποταμὸν, ἔνθα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐβάπτισε τὴν Ἀνδίαν (ἀριθ. 3403), ἐπόγειον χριστιανικὸν ναῖδιον, ὅμοιον πρὸς δεξαμενὴν (4,10 × 2,65), ἀμυδρὰ ἰγνη ἀγιογραφῶν διασῶζον, ἐδρισκόμενον ἐντὸς τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως (ἀριθ. 3404), τὸν λόφον, ἐφ' οὗ τὸ ἀρχαῖον τεῖχος, τὸ θέατρον κτλ. (ἀριθ. 3407), λείψανα Ρωμαϊκῆς ἀφίδος, ἀποτελονμένης ἐκ λίθων ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης (ἀριθ. 3408, 3409), καὶ ὀγκόλιθον Ρωμαϊκοῦ μνημείου κειμένου εἰς τὰ ἐκεῖ μικρὰ πανδοχεῖα (ἀριθ. 3410). (¹)

(¹) Ἴδου δὲ τί ἐκ τοῦ προχείρου ἐπὶ τῶν ὁδοπορικῶν σημειώσεών μου ἔγραφα ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων καθήμενος.

Φίλιπποι.

15 Αὐγούστου 1902.

Ὡς ἄλλος Ἱερειῆς ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῶν Φιλιππων καθήμενος, θρηπῶ τὴν ἐρήμωσιν τῆς πρώτης χριστιανικῆς πόλεως τῆς Εὐρώπης.

Διατί, Φίλιπποι, κατεστράφητε ;

Μήπως ἐξεδιώξατε τὸν Παῦλον, καὶ δὲν ἐδέχθητε τὸ ἱερὸν αὐτοῦ κήρυγμα; Ἄλλ' αὐτὸς γράφει ὅτι σας ἐσύλησεν ἐκ τῆς προθυμίας, ἣν ἐδείξατε «εἰς λόγον δόσεως» (Β' Κορινθ. ια'. 8. Φιλιπ. δ'. 15) ὅπως βοηθήσητε ἄλλαις Ἐκκλησίαις.

Μήπως δυσηρεστήσατε τὸν Μέγαν Παῦλον; ἀλλὰ πᾶν τοῦναντίον, τόσον προθύμως λέγει ὁ ἴδιος «ὅτι ἐδέξασθε τὸν λόγον.»

Ὡς ἀνεξερενήγητα τὰ κρίματα τ.ῦ Κυρίου καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ !

Ὡ ! εἰς εἶχον μετ' ἐμοῦ σήμερον τὸν πατέρα Ἐλευθέριον Καστρινοῦ βεβαίως θὰ ἐλειτουροῦμεν δι' ἱεροῦ ἀντιμηγ'οῦ ἐν μέσῳ τῶν ἱερῶν ἐρειπίων ἐν μέσῳ τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας τῆς ὅλης Εὐρώπης !

Τόση ἦτο ἡ συγκίνησίς μου ὅτι πληοιάσω ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐκ Κορίνθου τὰ φιλήσω τὰ ἱερὰ ταῦτα ἐδάφη, ὥστε δὲν μοι ἦτο δυνατόν, χωρὶς, σήμερον εἰς τὸ ἐγγύτητα χωρῖον, τὸ δεδοξασμένον Δοξάτο, τὰ κοινωήσω τῶν ἀχράντων Μυστηρίων, καὶ οὕτως, ὅση μοι δύναμις, ἅγιος καὶ τέλειος πατήσω τὰ ἱερὰ ταῦτα ἐδάφη ὅπως μὴ βέβηλον ἐκδιώξῃ με ἡ οἰκία τοῦ Παύλου, ἣ τὰ ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἐρειπίων πλανώμενα πνεύματα τῆς ἱερᾶς Συντίχης καὶ τῆς Εὐωδίας, τῆς ἀληθῶς εὐωδίας Χριστοῦ !

Ποῦ εἶναι ἡ γυλακὴ τοῦ Παύλου, ἐν ἣ τόσον σκληρῶς οἱ πόδες αὐτοῦ μετὰ Σίλα ἐσφίχθησαν εἰς τὸ ξύλον ;

Ποῦ ἄρα γὰρ ἐκεῖ οὗ οἶκος τῆς πρώτης χριστιανικῆς τῆς Εὐρώπης, τῆς ἱερᾶς

Κλινούσης τῆς ἡμέρας ἀνεχώρησα ὥρα πρὸς τὸ ἕτερον ἱστορικὸν παράλιον μέρος τῆς Εὐρώπης, τὴν Νεάπολιν, ἔνθα τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς Εὐρώπης ἐπάτησεν ὁ μέγας τῶν ἔθνῶν Ἀπόστολος.

Αὐδίας, τῆς πορφυροπόλιδος, εἰς ἣν ἔτρεξεν ὁ θεῖος Παῦλος ἐλευθερωθεὶς τῆς φυλακῆς ;

Ποῦ ὁ οἶκος τοῦ Δεσμοφύλακος, ὅστις πανοικί δεξάμενος τὸν λόγον ἔλαβε τὸ ἅγιον βάπτισμα ;

Ποῦ ἐγένετο ἡ φρικώδης σκηρὴ τοῦ ἐν νυκτὶ ἐν τῇ φυλακῇ ὁράματος ;

Οὐδὲν, οὐδὲν γινώσκομεν ! οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν ἀπολίτως γνωρίζομεν !

Ἐγὼ πιθανῶς κάθημαι ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν καλλιμαρμάρων Ἀνακτόρων τῶν Στρατηγῶν, οὓς ὁ Παῦλος προσεκάλεσεν εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπως τὸν ἐξαγάγουν ὡς Ρωμαῖον πολίτην, καὶ πείθομαι περὶ τούτου διότι τὸ μέγαρον συνίσταται ἀπὸ τμήματα ἀρχαιοτέρου οἰκοδομήματος, ἐξ οὗ κατεσκευάσθη τὸ Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς μετ' ἄψ' ὄντων οἰκοδόμημα τοῦτο.

Ποῦ ἡ οἰκία ἡ δίασημος τοῦ κυρίου τῆς ἐχοῦσης πνεῦμα Πύθωνος ;

Ποῦ τὸ μέρος, εἰς ὃ ἐξήλθον τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν ;

Εἶναι πρὸς Β. ; εἶναι πρὸς Ν. ; Ἄγνωστον, ἄγνωστον !

Ἐν μόνον εἶναι γνωστόν, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἱεροῦ Παύλου πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς πρὸς Κορινθίους ἀποσταλεῖσα· καὶ μετ' αὐτῶν ἐν αἰῶνιον καὶ ἀμετάβλητον, αἱ ἐν αὐταῖς θεῖαι τοῦ ἁγίου Ἐὐαγγελίου ἀλήθειαι ! !

Πάντα τὰ λοιπὰ εἶσι λόγον ἀνάξια διὰ τὸν χριστιανισμὸν καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου. « Παρέρχεται γὰρ τὸ σχῆμα, ἦτοι ἡ μορφή, τοῦ κόσμου » καὶ ὁ κόσμος αὐτός· μόνον ἡ ἀλήθεια τοῦ Ἐὐαγγελίου μένει αἰῶνος καὶ ἀμετάβλητος. Ἴδου Ἱερηλὰ ἢ Ἀκρόπολις ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους. Ἐκεῖ ἄρ' αὖτε ἦτο πεφυλακισμένος ὁ Μέγας τῶν Ἐθνῶν Ἀπόστολος ;

Ἦ ! ἐν ἦτο ἐκεῖ, ὁ κρότος αὐτῶν ἀντήχει βεβαίως εἰς τὴν ἐνταῦθα πέριξ φύσιν καὶ οἰκνεί ἀπειτέλει τὴν μουσικὴν ἀρμονίαν τῆς μεσονυκτίου προσευχῆς τοῦ Παύλου καὶ Σίλα ! Ἦτο αὕτη ἡ πρώτη χριστιανικὴ ἀγρυπνία τῆς Εὐρώπης !

Διακόπτω, διότι οἱ πέριξ Τοῦρκοι συναχθέντες μοι εἰσιν λίαν ἐνοχλητικοί, ὁ δὲ χριστιανὸς ἀμαξηλάτης μου, ὅστις ἐκ Δοξάτου ἀναλαβὼν νὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὰ ἐρεῖπια μοὶ ἔδειξεν, ἅμα φθάσαντι, **Κουλέν**, εἰς ὃν μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κάθε βράδυν ἐράζετο τοὺς ἀνθρώπους καὶ διεσκέδαζε, βιάζεται ὅπως λάβωμεν τὴν πρὸς τὴν Καβάλλαν ἄγουσαν, καὶ ἤδη ἄγομεν.

Τὸ ἐν μέσῳ δὲ τῶν πανδοχείων μέγα μονόλιθον Ρωμαϊκὸν μνημεῖον ἦτο κατ' αὐτὸν ἡ πέτρα, εἰς ἣν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἔβαζε χορτάρι εἰς τὸ ἀλογό του.

Ὅτιοι εἰσιν οἱ σημερινοὶ χριστιανοὶ τῆς Ἑλλάδος, οἱ σημερινοὶ διάδοχοι τῶν χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων. !

ΝΕΑΠΟΛΙΣ (νῦν ΚΑΒΑΛΛΑ)

Νεάπολις, (Εἰκ. 5) σπουδαιότατον διὰ τὸν Χριστιανισμόν σημεῖον. Ἐν Νεαπόλει τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς Ἀσίας (Τρωάδος) εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπεβιβάσθη ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Πράξ. ις' 11), ἐξ Ἰλίου τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης κομίζων ἡμῖν τοῖς ὑπὸ τὸν βωμὸν τοῦ Ἀγνώστου Θεοῦ καθημένους Ἑλλησι⁽¹⁾.

(1) Τοὺς ἐκεῖ ἐπιθυμοῦντας ὅπως γράψωσι τὸν Παῦλον κηρύσσοντα, συνεβουλεύσαμεν ὅπως τὰ ἱερὰ ἱστορικὰ κείμενα ἀκολουθοῦντες, ἀπλῶς ἀποριβαζόμενον τοῦτον γράψωσι. Μήπως εἶναι μικρὰ ἢ τιμὴ αὕτη;

Ἐν Νεαπόλει κατελύσαμεν ἐν τῷ Ξενοδοχείῳ ἢ «Τουρκία» ὅτε δὲ τὴν πρωΐαν τὸ πρῶτον τὴν πόλιν ταύτην ἐν ἡμέρᾳ εἶδομεν, ἐπὶ τῶν ὀδοπορικῶν ἡμῶν ἐχαράξαμεν τὰ ἐξῆς.

«Ἦδη ἔχω ἀπέναντι μου τὸ φρούριον τῆς Καβάλλας, τὸν βράχον τῆς Νεαπόλεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «Ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ Τρωάδος εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθράκην τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν» (Πράξ. ις' 11).

Εὐρίσκομαι λοιπὸν εἰς Νεάπολιν, εἰς τὸ πρῶτον ἔδαφος τῆς Εὐρώπης, ὅπου ἐπάτησε τὸν πόδα του εἰς ἄνθρωπος, καὶ ἤρκεσε νὰ μεταβληθῇ καὶ νὰ ἐξακολουθῇ μεταβαλλόμενον τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

Πόσοι πόδες δὲν ἐπάτησαν καὶ δὲν πατοῦσι τὸ πρῶτον τοῦτο σημεῖον τῆς Εὐρώπης ἐξ Ἀνατολῆς!

Πόσοι λεγεῶνες καὶ πρὸ τούτων πόσοι Φίλιπποι καὶ πόσοι Ἀλέξανδροι! καὶ ὅμως ὄλοι ἦλθον, διῆλθον καὶ παρήλθον, οὐδὲν διαρκὲς καὶ μέγα ἀφήσαντες.

Διῆλθε καὶ ἄνευ στρατοῦ μόνος μεθ' ἐνὸς ἀγαπητοῦ αὐτοῦ συντρόφου ὁ θεῖος Παῦλος, τοῦ Σίλα ἄνευ στρατοῦ, ἄνευ ὀπλων, ἄνευ δυνάμεως καὶ ουσταικῶν ἀκριβῶς τὰ ουστατικά, ἅτινα εἶχεν μεθ' ἑαυτοῦ, ἐὰν τὰ ἐδείκνυεν, θὰ ἦτο ἄξιος καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐσχάτου θανάτου, ὃν ἐπὶ τέλους καὶ δὲν ἀπέφυγεν, ἀποῦ εἰς τοσοῦτους ὑπεβλήθη μαρτυρικούς ραβδισμούς.

Τι σύμπαισις! Σήμερον τὴν πρωΐαν μεταβαίνων εἰς φωτογράφον καὶ ἰδὼν τὴν ἐπιγραφήν Ἑλληνικοῦ σχολείου εἰσηλθὼν ἐν αὐτῷ. Μεταξὺ δὲ τοῦ καταλόγου τῶν τιμωριῶν ἀνέγγων « ρ α β δ ι σ μ ὀ ς μ ε τ ' ἐ π ι π λ ἡ ξ ε ω ς ».

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς λοιπὸν τοῦ Παύλου συνεχίζεται εἰς τὰς πλάτας τῶν χριστιανῶν ἡ αὐτὴ ποινὴ;

Εἰκὼν 5.

Ἡ Νεάπολις τῆς Μακεδονίας (νῦν Καβάλλα). ἔνθα τὸ πρῶτον ἀπεβιβάσθη ἐπὶ τῆς Εὐρώπης ἐκ Τρωάδος τῆς Ἀσίας ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. (Πρᾶξ. ΙΓ. 11).

² *Ἀνὴρ Μακεδῶν ἐν δράματι τῆς νυκτὸς ὄφθεις τῷ Παύλῳ εἶπεν αὐτῷ τοὺς ζωηροὺς λόγους τούτους: « Διαβάς εἰς Μακεδονίαν, βοήθησον ἡμῖν » (Πράξ. 15' 9).*

³ *Ἐν Νεαπόλει, ἡμῖς βραδύτερον Χριστιούπολις καὶ Χριστοῦ πόλις ἐπωνομάσθη, ὡς πρώτη ἐν Εὐρώπῃ τὸν Χριστὸν δεξαμένη (¹) ἐξητάσαμεν τοὺς δύο μόνον ὑπάρχοντας ραούς, τὸν τῆς Θεοτόκου, τὸν καὶ ἀρχαιότερον, κείμενον ἐπὶ τοῦ φρουρίου τῆς ἀρχαίας πόλεως, καὶ τὸν τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου.*

Α'.—**Κοίμησις τῆς Θεοτόκου.** *Ναὸς μονόκογχος (κόγχη κυκλική).*

³ *Ἐπὶ τοῦ Εἰκονοστασίου*

IG. XC. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΩΝ
ΚΑΙ ΜΕΓΑΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ἔργον 13' αἰῶ-
νος ἐπιδιορθωθέν.

ΜΗΡ. ΘΟΥ. (ἀπλῶς), ἔργον σύγχρονον ἀνάξιον λόγου.

² *Ὡσαύτως ἐν τῷ νηῷ εἶδομεν καὶ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἔργον ποβαρᾶς Βυζ. τέχνης τοῦ 1500—1600.*

133—² *ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῶν Ἁγίων Γεωργίου, Δημητρίου καὶ ἑτέρου τινὸς ἁγίου, ἔργον καλλίστης τέχνης, ἀνέγνωμεν*

Ἀέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Θεοφάνους.

Εἶναι ὅμως ποινὴ ἐξαγιασθεῖσα, καὶ μόνον διὰ τοῦτο πολὺ προθύμως θὰ ἤθελα καὶ ἐγὼ εἰς Φιλίππους, ἀνόμως μὲν, τοῖς ἀνθρώποις, ἐνώμως δέ, Χριστῷ, νὰ ἐρραβδιζόμην.

Βεβαίως μεγαλειτέρα τιμὴ δὲν ἦτο δυνατόν ὅπως γίνῃ εἰς Ἑλλήνα Θεολόγον, εἰς Ἑλλήνα Χριστιανὸν Ἀρχαιολόγον μετὰ τοσοῦτου ζήλου καὶ ἀγάπης καταφιλοῦντα τὰ ἱερὰ ταῦτα τῆς Ἀποστολικῆς πορείας τοῦ Θεοῦ Παύλου ἐδάφη.»

(¹) *Συλλογὴν ἀρχαίων πηγῶν περὶ τούτου ἰδὲ Δήμιτσα Μακεδ. Β' Τοπογρ. σελ. 562. σημ. 5 καὶ σελ. 564. τοῦ αὐτοῦ Μακεδ. Γ' σελ. 754 καὶ ἐξῆς. Μελστ. Γεωγρ. σελ. 393. Ὁ δὲ Schlumberger ἐν τῇ Sigillogr. αὐτοῦ p. 114 ἀναφέρει δύο μολυβδόβουλα τῶν κομερκαρίων Μιχαὴλ καὶ Νικήτα, ἕτερον Ἰωάννου τοῦ κληδιδάτου καὶ ἄρχοντος Χριστουπόλεως, καὶ ἐν σελ. 120 τὴν σφραγίδα τοῦ Ἐπισκόπου τῶν Χριστουπολιτῶν Νικηφόρου ἔχουσαν οὕτως:*
† ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ | Η ΣΦΡΑΓΙΣ | ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
πρβλ. καὶ Δήμιτσα Μακεδ. Γ'. σελ. 778.

³Εν τῷ ναῷ εὔρηται ἀρχαία εἰκὼν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, φέροντος πολυσταύριον, σοβαρὸν ἔργον Χριστιανικῆς τέχνης.

⁴Υπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν ἀνεύρομεν ἐν σωρείᾳ τινὶ φυλατιόμενα συντρίμματα μαρμάρων Χριστιανικῆς τέχνης Θ'—Ι' αἰῶνος.

⁵Εν τῇ ἀλλῇ εὔρομεν συντετριμμένην μαρμαρίνην πλάκα 0,60×0,47, ἐφ' ἧς ἀναγεγλυμμένος δικέφαλος ἀετός, κρατῶν σκῆπτρον, ἀπολῆγον εἰς σταυρόν, ἔργον ΙΒ'—ΙΓ' αἰῶνος.

Ταῦτα πάντα μαρτυροῦσι τὴν ἐκεῖ ὑπαρξιν ἀρχαιοτάτου Χριστιανικοῦ ναοῦ⁽¹⁾.

Β'.—**"Αγίος Ἰωάννης.** Μητροπολιτικὸς ναὸς λαμπρὸς διὰ τὸν ἑσωτερικὸν αὐτοῦ διάκοσμον, ἔργον συγχρόνου τέχνης.

1866—²Επὶ τοῦ ὑπερθύρου εὔρηται χρονολογία τῆς οἰκοδομῆς

1867

³Επὶ τοῦ εἰκονοστασίου ΙC. ΧC. καὶ ΜΗΡ. ΘΟΥ. (ἀπλῶς.)

⁴Ἐξωθεν τοῦ ναοῦ εὔρηται ὁ τάφος τοῦ πολυκλαύσιου υἱοῦ τοῦ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος Ν. Μαυροκορδάτου, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκομεν.

(¹) Εἰς ἀνάμνησιν δὲ τῆς ἀρχαιοτάτης καὶ ἱερωτάτης ταύτης Μητροπόλεως τῶν χριστιανικῶν χωρῶν, ἐν ἧ τὸ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ ἐπάτησε τὸν πόδα αὐτοῦ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἀπὸ τοῦ ναοῦ τούτου ἐλάβομεν κηρὸν καὶ ἄνθη, ἅτινα κατεθέσαμεν ἐν τῷ τμήματι τῶν ἱστορικῶν ἀναμνήσεων τοῦ Χριστ. Μουσείου ἐπ' ἀριθ. 3300.

²Επὶ τοῦ ἀρχαίου δὲ φρουρίου τῆς πόλεως ἔτι διατρίβοντες, ἐν τῷ σημειωματαρίῳ ἡμῶν ἐχαράξαμεν τὰ ἑξῆς:

Νεάπολις

¹Επὶ τοῦ ἱεροῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως.

Χαίροις μοι, Παῦλε τιμώτατε, Παῦλε ἐνδοξότατε, ἄνερ μυρίων ἐπιθυμιῶν, αἰς Χριστός Σε ἐδόξασεν.

Πόση ἡ μεταξὺ ἡμῶν καὶ Σοῦ διαφορά! Πᾶσαι αἱ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἔδραι τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς ὅπως Σε ἐννοήσωσιν, ὅπως Σε ἐρμηνεύσωσιν, ἐγὼ δὲ ἀσπάλαξ πάντων ἀρκοῦμαι περιουλλέγων ἄνθη καὶ πέτραις, ἀφ' ὅπου οἱ Ἀποστολικοὶ Σου πόδες διῆλθον!

²Ἐγράφα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Πέτρου Ἀντωνίου Χρυσσοχοῦδου τῇ 16 Αὐγούστου 1902.

« Ἀλέξανδρος Ν. Μαυροκορδάτος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὴν 22 Ἀπριλίου 1862, ἀπεβίωσεν ἐν Βουκόις τῆς Μακεδονίας τὴν 7 Μαΐου 1895».

Γ'. — Νοσοκομεῖον.

187 — Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ Νοσοκομείου

Νοσοκομεῖον τῆς Ἑλλ. ὀρθοδόξου Κοινότητος | ὁ Εὐαγγελισμὸς |

1890

Εἶτα ἐπανήλθομεν καὶ πάλιν εἰς Φιλίππους, ἐνθα περὶ βαθεῖαν σχεδὸν ἐσπέραν ἐφωτογραφήσαμεν τὸ φρούριον τῶν Φιλίππων, ἐφ' οὗ ἀνιστορήτως ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρχον αἱ φυλακαὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (ἀριθ. 3413), τὴν παρὰ τὰ πανδοχεῖα τοπογραφίαν (ἀριθ. 3411), τὰ ἐκεῖ πανδοχεῖα, ἐνθα περὶ τὰ πέριξ ἀνιστορήτως ὡσαύτως ἀναφέρεται ὅτι ἐτάφη ἡ Λυδία (ἀριθ. 3412), τὸν πρὸς ἀνατολὰς χεῖμαρρον τὸν κατερχόμενον ἐκ τοῦ χωρίου *Rahljia* (ἀριθ. 3405), καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς σχεδὸν τῆς νυκτὸς ἐφωτογραφήσαμεν τὸ ἐγγύτατα τῶν ἑρειπίων τῆς πόλεως ἐκ τοῦ ποταμοῦ τῶν Κρηνίδων διαρρέον ρυάκιον, φωτιζόμενον μᾶλλον ἐκ τοῦ κατοπιρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος ἢ ἀπὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας. (Εἰκὼν 3). Ἐνταῦθα ἐσχεδιογραφήσαμεν καὶ τὸν τοπογραφικὸν χάρτην τῆς περιοχῆς τῶν Φιλίππων. Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἀπέιρων συντριμμάτων εὔρομεν τεμάχιον μαρμάρου, ἐφ' οὗ ἀνέγνωμεν τὴν λέξιν ΘΥΑΤΕΙΡ(ΩΝ), ὅπερ ὑπέμνησεν ἡμῖν τὸν 14 στίχον τοῦ 15' κεφ. τῶν Πράξεων «. . . Λυδία πορφυροπόως πόλεως Θυατείρων». Εἶχεν ἄρᾳ γε σχέσιν ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη πρὸς τὴν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ στίχῳ ἀναφερομένην Λυδίαν τὴν ἐκ Θυατείρων ; τοῦτο ὁ Κύριος μόνον γινώσκει. Γνωστὸν ἄλλως ὅτι ἐν Φιλίπποις ὑπῆρχε συντεχνία πορφυροβάφων, ὧν οἱ πλεῖστοι κατήγοντο ἐκ Θυατείρων, ὡς ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐπιγραφῇ, τῇ ἐν Φιλίπποις εὐρεθείσῃ, ἀναγινώσκομεν «τὸν πρῶτον ἐκ τῶν πορ | φυροβάφ[ων] [ῚΑν] τίοχον Λύκου | Θυατειρ[ιν]ὸν εὐεργέ[την] καὶ . . . ἡ πόλις ἐτίμῃσεν/ (4).

(4) Μερτζίδου· Οἱ Φίλιπποι, σελ. 187.

᾽Ωσαύτως καὶ ἔξωθεν τοῦ Λευκοῦ Πύργου (Μπεάζι Κουλέ) τῆς Θεσσαλονίκης ἐπὶ στήλης τῆς θύρας αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐπιγραφὴ ἀναφέρουσα τὸ ὄνομα «Θηναίωρον πορφυροβάφου» (¹)

(¹) Ἀντόθι. Περιγραφὴν τοῦ κατὰ τὸ 1876 ἀνακαλυφθέντος ὑπογείου ναΐδου ἐν τοῖς ἐρείπιοις τῶν Φιλίππων καὶ τῶν ἀπὸ 9 Φεβρουαρίου 1878 διαταγῶν τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου πρὸς τὸν τότε Λογίμας Ἰωαννίκιον πρὸς διάσωσιν τούτου ἰδὲ Μερτζίδου· Οἱ Φίλιπποι. σελ. 216. Κατὰ τοῦτον τότε ἐσώζετο τοιχογραφία παριστώσα τὸν Παῦλον βαπτίζοντα τὸν οἶκον τοῦ Δεμοφύλακος, ὑφ' ἧν ἀνεγινώσκето ἡ ἐπιγραφὴ «τὸ βάπτισμα τοῦ δεσ | μοφύλακος Στεφανῶ †» (σελ. 195). Σημειωτέον ὅτι καὶ τὸ ναΐδιον τοῦτο ἡ ἐκεῖ φήμη ἀμέσως ἀνέφερεν ὡς φυλακὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, περὶ οὗ ἐν τῇ Φιλαρχαίῳ ἑταιρεία «᾽Ορθρου» ὠμίλησε τῇ 28 Μαρτίου 1899 ὁ κ. Ν. Γιαννόπουλος. (Φιλαρχαίῳ Ἑταιρείας «᾽Ορθρου» Δελτ. Α'. σελ. 16). Πρῶτος Ἐπίσκοπος τῶν Φιλίππων ἐγένετο ὁ Ἐρμῆς, εἰς τῶν 70, οὗ ἡ μνήμη Νοεμβρ. 5· τελευταῖος δὲ ὁ Γερμανὸς κατὰ τὸ 1671 (Δήμ. Μακεδ. Τοπογρ. Β'. σ. 546. σημ. 3 καὶ Μακεδ. Γ'. σελ. 722), ἢ ὁ Κλήμης κατὰ τὸ 1606-1625 (Μερτζίδου· Οἱ Φίλιπποι σελ. 215)· καταστραφείσης δὲ τῆς πόλεως, ὁ τίτλος ἠνώθη μετὰ τοῦ Λογίμας ὑπὸ τὸν τίτλον «ὁ Φιλίππων καὶ Λογίμας» διαρκέσας μέχρι τοῦ 1721, ὅτε ἐδρίσκομεν τὸν Ἐπίσκοπον Παρθένιον ὑπογραφόμενον «ὁ Φιλίππων καὶ Λογίμας Παρθένιος» (Δήμιτσα· Μακεδ. Τοπογρ. Β'. σελ. 546. σημ. 3 καὶ σελ. 566 καὶ Δήμιτσα· Ἡ Μακεδ. Γ'. σελ. 722), μεθ' οὗ ἀποσιωπάται πλέον τὸ ἱστορικώτατον τοῦτο ὄνομα καὶ οὐδὲ ἀναφέρονται πλέον οἱ ἱστορικώτατοι Φίλιπποι ἐν ταῖς ὑπογραφαῖς τῶν Ἐπισκόπων Λογίμας, εἰμὴ μόνον κατὰ τὰς ἀρχιερατικὰς φήμας ἐν καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας (Μερτζίδου· Οἱ Φίλιπποι. σελ. 216).

Διὰ τῶν Φιλίππων διήρχετο ἡ διάσημος Ἑγνατία ὁδὸς (via Egnatia), ἣν γινώσκομεν, ὅτι ἐν Νεαπόλει ἀποβὰς διηλθεῖν καὶ ὁ ἱερὸς Ἰγνάτιος ἐξ Ἀντιοχείας ἀποστελλόμενος εἰς Ρώμην ὅπως γίνῃ βορὰ τῶν ἀγρίων θηρίων μὴ δεχθεῖς ν' ἀρνηθῇ τὸν Ἰησοῦν. Περὶ ταύτης ἰδὲ Tafel· via Egnatia. Δήμιτσα· Μακεδ. Τοπογρ. σελ. 638. Μερτζίδου· Οἱ Φίλιπποι. σελ. 98, 102 καὶ 204.

Τοὺς Φιλίππους γινώσκομεν ὅτι ἐλεσκέφθη ὡσαύτως καὶ ὁ ἱερὸς Πολέκαρπος, πρὸς οὗς ἔγραψε καὶ τὴν ὠραιοτάτην πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολήν· (Πατρ. Migne Τόμ. V. σελ. 1005).

Ἐν Φιλίπποις ὡσαύτως εὐρέθη ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Heuzey, ἐν ἣ ἀναφέρεται Ποσειδωνία Διακόνισσα καὶ Πανχαρία (= Παγχαρία) ἡ κανονική. (Δήμ. Μακεδ. Γ'. σελ. 733).

Περιγραφὴν δὲ τοῦ ἐξ ἐνὸς ὀγκολίθου ρωμαϊκοῦ μνημείου τοῦ Βιβλίου, ὅπερ

Τὸ ἀρχαιότατον καὶ ἐνδοξότατον ὄνομα τῶν Φιλίππων διεσώθη ἤδη μόλις ἐν τινι χωρίῳ κειμένῳ ΜΑ τῶν ἀρχαίων Φιλίππων καλούμενον «Φιλίππεζικ» (¹).

Νύκτα πλέον, πλήρεις συγκινήσεων, πλήρεις ἀναμνήσεων, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τοῦ Παύλου, τοῦ Σίλα, τοῦ Δεσμοφύλακος, καὶ τῆς βαπτισθείσης αὐτοῦ οἰκογενείας, τῶν Στρατηγῶν, τῆς ἐκ Θυατείρων Πορφυροπόλιδος, τῆς διὰ τῆς αἰωνίου πορφύρας τὸ πρόσκαιρον αὐτῆς ἐμπόρευμα ἀνταλλαξαμένης, τῆς Εὐωδίας, τῆς Συντύχης τοῦ Ἑρμαῖ, τοῦ δεσμίου Ἰγνατίου τοῦ διὰ τῆς Ἑγνατίας ἐπὶ σφαγὴν ἀκούσιον πορευομένου πρὸς τὴν Βαβυλῶνα τῆς ἀμαρτίας, νύκτα, λέγομεν, πλέον καὶ βιαίῳ δρόμῳ ἀμάξης, διὰ τὸ ἐπισφαλές τῆς ὥρας, ἐπανήλθομεν καὶ πάλιν εἰς Δοξάτον (²), ἐνθα εὐγενῶς ἐν τῇ οἰκίᾳ

ἤδη ἐν σελ. 29 ἀναφέρομεν, καὶ ὅπερ ἐφωτογραφήσαμεν ὑπ' ἀριθ. 3410 ἰδὲ ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Heuzey «Mission dans la Macedoine», καὶ Μερτζίδου. Οἱ Φίλιπποι. σελ. 140.

Περὶ Φιλίππων ἔγραψαν, πλὴν τοῦ Jsambert, Cousinery, Voyage dans la Macedoine 1831, τοῦ W. Leake, London 1835, τοῦ P. Bellon, P. Lucas, Clarke, F. Beaujour καὶ ἄλλων, ὁ G. Perrot ἐν τῇ Rev. archeol. 1870 καὶ ἐν ἰδίᾳ συγγραφῇ ὑπὸ τὸν τίτλον «Datonet et Néopolis» Les ruines de Philippi 1860 ὁ Heuzey μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Daumet «Mission arch. de Macedoine ἐντολῇ Ναπολέοντος τοῦ Γ' καὶ ἄλλων. ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ὁ πολυγραφικώτατος καὶ φιλοπονώτατος Δήμιτσα (Μακεδονικὰ Ἀρχαία Γεωγρ. Μακεδονίας 1874. Τοῦ αὐτοῦ Μακεδονία Τόμ. Α' καὶ Β' 1896). καὶ ὁ Σ. Μερτζίδης, (Οἱ Φίλιπποι. ἐν Κων/πόλει. 1901) μετὰ πολλῆς ἀγάπης καὶ φουσικῆς ἀφελείας περιγράψας τὰ περὶ τῶν ἀρχαίων χριστιανικῶν Φιλίππων.

(¹) Perrot. σελ. 10. Δήμιτσα' Μακεδ. Τοπογρ. Β'. σελ. 547. τοῦ αὐτοῦ Μακεδ. Γ'. σελ. 122.

(²) Συλλογὴν τῶν ἐν Δοξάτῳ καὶ πέριξ τούτου ἀρχαίων Ἑλλήν. καὶ Ρωμ. ἐπιγραφῶν ἰδὲ Δήμιτσα. Ἡ Μακεδ. Γ'. σελ. 788—803, ὧν λόγον ἀξία ἢ ὑπ' ἀριθ. 1043 εὐρεθεῖσα ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας τοῦ Δοξάτου λατ. ἐπιγραφὴ, ἐν ἣ τῇ ἐπιδρασίῳ ἰσως χριστιανικῶν ἀρχῶν, αἵτινες τόσον ἐνωρίς ἐξηπλώθησαν ἐν Φιλίπποις ἀναφέρεται ὅτι ὁ μεταστὰς ζῆ ἐν τοῖς Ἡλνιοῖς ὑπὸ ἄλλην μορφήν

τοῦ φίλου ἱατροῦ κ. Ἀδαμαντίδου φιλοξενηθέντες, μέσον Δράμας⁽¹⁾ τὴν ἐπομένην (18 Αὐγούστου 1902) ἀνεχωρήσαμεν διὰ Ξάνθην.

ΞΑΝΘΗ

Ἐν Ξάνθῃ τῇ Ἑλληγκωιότητι φιλοξενηθέντες ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ φιλιτάτου παλαιοῦ ἡμῶν συμμαθητοῦ ἐν τῇ Ῥιζαρείῳ Σχολῇ καὶ νῦν διακεκριμένου ἐκεῖ Ἱατροῦ κ. Γ. Μαλεισίδου, ἀνδρὸς τὰ μάλα πατριώτου καὶ ὀρέκτου, ἐπεσκέφθημεν τοὺς ἐξῆς ναοὺς.

ἀνταξίαν ἀνωτέρου φωτός. «*Et reparatus item vivis in Elysiis | Sic plocitum est divis a[U]tera vivere forma | qui bene de Supero [U]mine sit meritus*».

(¹) Περὶ Δράμας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐπιγραφῶν ἰδὲ Δήμιτσα Ἡ Μακεδ. Γ'. σελ. 780 καὶ ἐξῆς, τὰς ὑφ' ἡμῶν δὲ ἐν τῷ Ε' Δελτίῳ τῆς Χριστ. Ἀρχ. Ἐταιρείας δημοσιευθείσας χριστ. ἐπιγραφάς, δημοσιεῖται καὶ ὁ Δήμιτσα (Ἡ Μακεδ. Γ'. σελ. 823—824 ὑπ' ἀριθ. 1108—1110), παραλαμβάνων ταύτας ἐκ τοῦ Ν. Γιαννοπούλου, ὃς καὶ πρὸ ἡμῶν ἐδημοσίευσεν ἤδη τὰς ἐν γένει ἐπιγραφὰς τῆς Δράμας ἐν τῇ ἐβδομαδιαίᾳ ἐπιθεωρήσει τοῦ «Νεολόγου» Κωνσπόλεως Τόμ. Α' σελ. 410, 474—476, 634—635, 652 — 653. Τὰς δὲ ἐν τῷ Ε' Δελτίῳ ἡμῶν ἐπιγρ. ὑπ' ἀριθ. 143 καὶ 148 ὁ κ. Γιαννόπουλος ἐδημοσίευσεν προγενεστέρος ἐν τῷ Bulletin de Cor. Hell. Τόμ. XVI σελ. 88—89 καὶ περὶ ὧν μνημῶν ἀπλῶς ποιεῖται ὁ Th. Reinach. Revue des études Grec' 1892. Τόμ. V. σελ. 360. Κατὰ Νικηφόρον τὸν Γρηγοράν VII. 12, ἐν Δράμῃ τῷ 1316 ἀπεβίωσεν καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου προβλ. καὶ Σπ. Σταματιάδου Ἱστορικὴ περιγραφή τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐν Ἀθήναις 1865 σελ. 31.

Τὰς περὶ Δράμας καὶ Φιλίππων σημειώσεις ἡμῶν κλειότες, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποσιωπήσωμεν τῆς καλῆς ξενείας, ἧς ἐτύχουμεν ἐν τῷ ἐν Δράμῃ λαμπρῷ ξενοδοχείῳ τοῦ Ἑλληνοσ. κ. Σβορώνου, ἀνδρὸς κοσμίῳ καὶ τὰ μάλα τοῖς ἐκεῖ ξένοις χρησῖμον.

Α'.—'Ο "Αγιος Πρόδρομος. Οὕτω καλούμενος Μητροπολιτικὸς ναὸς συγχρόνου τέχνης, μονόκογχος (κόγχη κυκλική).

138—'Επὶ τῆς προσόψεως τοῦ ναοῦ

Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή εὔρηται καὶ ὀπισθεν τοῦ ναοῦ ἄνω τῆς κόγχης.

Ἡ Ἁγία Τράπεζα στηρίζεται ἐπὶ πέντε κίονων, ὧν οἱ τέσσαρες ἐκ γρανίτου λίθου.

'Επὶ τοῦ εἰκονοστασίου

ΙC. ΧC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ

ΜΗΡ. ΘΟΥ. Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ

συνήθη ἔργα συγχρόνου τέχνης.

'Επὶ τοῦ εἰκονοστασίου τοῦ Διακομικοῦ εὔρηται λόγος ἀξία αὐστηρᾶς Βυζ. τέχνης μεγάλη εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔργον τοῦ 1600—1700. Ὁσαύτως ἐν τῷ ναῷ εἶδομεν καὶ ἑτέραν μικρὰν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς.

'Επὶ τοῦ προσκνηταρίου εὔρηται ἀργυρένδειος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου τοῦ 1600—1700.

139—'Επὶ τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἔργον συνήθους Βυζ. τέχνης.

Ἐγράφη παρὰ Νικολάου Ζωγράφου Σαμίου 1888

'Επὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ νοτίου κλίτους εὔρηται τάφος (1,90×1,17) Εὐγενίου τοῦ Ἀρχιερέως, ἐφ' οὗ εἰκονίζεται ἀναγεγλυμμένη χεὶρ κρατοῦσα ποιμαντικὴν ράβδον· πρὸς τούτοις ἀπεικονίζονται δική-

ροζρίκηρα, μίτρα, ἀρχιερατικὸν ὠμοφόριον καὶ Εὐαγγέλιον, ἐφ' οὗ εἰκονίζεται τὸ ἅγιον ποτήριον (¹).

160— Ἐπὶ τούτου ἀναγινώσκομεν

“Ἦδε κόνις νομέως Σάνθης δέμας ἀμφικαλύπτει | Εὐγενίου ἱεροῦ
εὐσεβίης προμάχου | Ἦ Σηλυμβρή ἔσκε πατρίς. Νῦν δ' αἰθέραν | αν |
ἐν μακάρον θαλάμοις τερπόμενος θαλίης | πέντε καὶ ἕξ ἔτη δ' ἐβίω
ἐπὶ γαίαν | ἐσθλὰ δὲ πολλ' ἔρδεν, πᾶσι φίλα φρονέων | ἐν μῆνῃ
(=μηνί) τῆ 24 Σεπτεμβρ. 1848”.

Β'. — Ὁ Ταξιάρχης.

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου 1C. XC. (ἀπλῶς), ἔργον συνήθους τέ-
χνης ΜΗΡ. ΘΟΥ. Η ΓΛΥΚΟΦΙΛΟΥΣΑ ἔργον σύγχρονον-

161— Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ἐπὶ ἔτους 1741 Σεπτεμβρίου 24.

162— Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν

ἐν ἔτει 1833 Ἰουλίου 28

τέχνην μὲν ἦδε Κυριακοῦ αἰνίτου | χάριν δὲ παντάνακτος ὑψόθεν
φέρει.

163— Ἐπὶ τῆς εἰκόνας τοῦ Δεσποτικοῦ

ἐν ἔτει αὐθ' νοεμβρ. 18

τέχνην μὲν ἦδε Κυριαζῆ αἰνίτου, χάριν δὲ παντάνακτος ὑψόθεν
φέρει.

164— Ἐπὶ χρυσοκεντήτου εἰκόνας τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ,
ἔργον λαμπρᾶς τέχνης

αὐθ' Μαΐου 1.

Γ'. — Ὁ Ἀκάθιστος. Ναὸς ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν ἐπω-
νυμίαν.

165— Ἐπὶ τῆς δυτικῆς προσόψεως.

+

1861

(¹) Ἀτόπως καθ' ἡμᾶς τὰ ἱερὰ ταῦτα σύμβολα καὶ οκεὴ ἀπεικονίζονται
ἐπὶ τάφου, ὃν πατοῦσιν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τοῦ
τάφου τοῦ Ἀρχιερέως Ἀνθίμου, κειμένου ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου
Γεωργίου τοῦ νεκροταφείου Σύρου.

166— *Εἰς τὸ ὑπέρθυρον*

1860

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου

ΙC. ΧC.

ΜΗΡ. ΘΟΥ. } ἀπλῶς·

σύγχρονα ἔργα ἀθλιεστάτης τέχνης.

167— *Ἐπὶ τῆς προθέσεως, ἐπὶ μεγάλης εἰκόνας τοῦ ἱεροῦ τριμόρφου, ἔργον τοῦ 1600*

+ δέιξεις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ βασιλικοῦ καὶ τῆς συμβίου καὶ τὸ τέκνον αὐτοῦ ἀμήν.

+ δέιξεις του δούλου τοῦ θεοῦ ΒερΓωτὸ καὶ τὴν συμβίου καὶ τὸν τέκνον αὐτοῦ ἀμήν.

168— *Ἐν τῷ ναῷ εὔρηται εἰκὼν τοῦ Προδρόμου, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται ταινία, ἐφ' ἧς ἀναγινώσκομεν*

λέγω ποιήσατε καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας.

Δ'. — **Ὁ Ἅγιος Βλάσιος.**

169— *Ἐξώθεν τοῦτον ἐπὶ τοῦ τοίχου*

† 1828

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου

ΙC. ΧC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ } ἄθλια ἔργα συγχρόνου

ΜΗΡ. ΘΟΥ. Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ } τέχνης.

Ἐν τῷ ναῷ εὔρηται ὠραῖος ὑάλινος πολυέλαιος ἐν σχήματι ἀιμοπλοίου.

Ἐπὶ τῆς γυναικωνίδος εὔρηται εἰκὼν τῆς Θεοτόκου κρατούσης καὶ βλεπούσης τὸν ἐπὶ σταυροῦ Ἰησοῦν (Dolorosa).

170— *Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐπὶ λίθου λευκοῦ μαρμάρου*

Διὰ σηνδρομῆς καὶ ἐ | ξοδὸς τῆς μαρμαροστρο | σης τοῦ θύου Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἡε | ρομάρτηρος Βλασίου δέι | σης τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Μανόλη.

Ε'. — **Ὁ Ἅγιος Γεώργιος.**

171— *Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου ἀναγεγλυμμένος ὁ Ἅγιος Γεώργιος, ὑφ' ὃν ἡ χρονολογία*

1835

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου

ΙC. ΧC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ } ἔργα ἀνάξια λόγου.
ΜΗΡ. ΘΟΥ. Η ΕΛΕΟΥCΑ }

172— Ἐπὶ τῆς εἰκόνας τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἐν δώδεκα σκηναῖς εἰκονιζομένης⁽¹⁾

αωμ (1840) διὰ δαπάνης ἀγοραστοῦ Κώστα οὗ ἡ μνήμη αἰωνία διὰ χειρὸς Δημητρίου.

173— Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἔργον συνήθους Βυζ. τέχνης

ὡς ἔσωσας τὸν Νέστορα ἐκ τῆς Λυαίου πάλης, σῶξε καὶ τὸν ἐκέρτην σου ἀπὸ πάσης βλάβης. Π. Βασιλειάδου.

174— Ἐν τῷ προαυλίῳ ἐπὶ ἐπιτυμβίῳ στήλης, ἐφ' ἧς ἐπικάθηται γυνὴ κλαίουσα καὶ δύο περιστρεφάι καταγλωτιζόμεναι

τῇ προσφιλεστάτῃ Εὐθαλίᾳ γεννηθείσῃ ἐν Εἰάνθῃ καὶ τελευτησάσῃ ἐν Κιέθῳ τῷ 1866 τὸ δε σῆμα ὁ τεθλιμμένος συζυγος Σταῦρος Δαβίδοβιτς ἀνήγειρε.

Γ'. — **Μονύθριον τοῦ Ταξιάρχου.** ⁽²⁾ Τὸ ναύθριον τοῦτο φέρον σχῆμα στανροῦ ἐστὶν ἔργον ΙΓ'—ΙΔ' αἰῶνος.

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου

ΙC. ΧC. Ο ΒΑCΙΛΕΥC ΤΩΝ ΒΑCΙΛΕΥΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑC ΑΡΧΙΕΡΕΥC καὶ ΜΗΡ. ΘΟΥ. Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ ὠραῖα ἀσθηρᾶς Βυζ. τέχνης ἔργα τοῦ 1600 περίπου.

Ἐπὶ τοῦ θόλου εἰκονίζεται ὁ Παντοκράτωρ, περὶ αὐτὸν ἡ θεία λειτουργία, καὶ ἐπ' αὐτὴν οἱ Προφῆται.

175— Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παρὰ δικέφαλον αἰτὸν

1836

(¹) Ὅμοιά εἰκὼν κακῆς ξένης τέχνης εὔρηται καὶ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ναφ τοῦ Ἁγίου Βλασίου.

(²) Ἐπὶ τῶν πέριξ βουνῶν τῆς Εἰάνθης εὔρηται τρία Μονύθρια, τὸ τοῦ Ταξιάρχου, τὸ καὶ ἐγγύτερον, τὸ τῶν Εἰσοδίων, καλούμενον «Παναγία ἡ Ἀρχαγγελμώτισσα» καὶ ἡ Καλαμοῦ «ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου.»

Ἐν τῷ ναῷ εὔρηται μεταλλίνη κανδήλα ἐν σχήματι καρδίας, ἔργον βεβαίως δυτικῆς τέχνης.

Z'.—**Μονύδριον τῆς Θεοτόκου Ἀρχαγγελιω-
τίσεως.** Ὁ ναὸς ταύτης ἐστὶ μονόκογχος (κόγχη κυκλική).

176—Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ ναοῦ

ΙC.	XC.
NI	KA
18	33

177—Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ νάρθηκος

+ οὗτος ὁ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ναὸς ἀνεκαινίσθη ἐκ βάρων ἐπὶ ἡμερῶν τῆς ἡγουμενείας τοῦ ὁσιοτάτου Ἰακώβου μοναχοῦ ἐκ χωρίου Γενίκιοι συνδρομῆς καὶ δα | πάνης τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδό-
ξων Χριστιανῶν ἐν ἔτει 1811 ὁ δὲ καλλο | πισμὸς δι' ἐπιμελείας τοῦ
κῦρ Δούκα Χασιρζόγλου καὶ ἐπὶ τῆς ἡδίας ἡγουμενείας τοῦ | αὐτοῦ
Ἰακώβου ἐν ἔτει 1874 Μαστροπαυλῆ Χατζῆ Γεωργίου ετελείωσε 28
ὄκ. | 1874.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ ἐστὶν ἐντελῶς ἀνάξιον λόγου, φέρον
ἀγιογραφίας ἀθλίης συγχρόνου τέχνης.

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου ΙC. XC. καὶ ΜΗΡ. ΘΟΥ. (ἀπλῶς),
αὐστηρᾶς Βυζαντινῆς τέχνης ἔργα περιῖπον τοῦ 1600.

Τούτων ἡ τοῦ Ι. Χ. ἐπεδιορθώθη λίαν ἀμαθῶς καὶ κακο-
τέχνως.

178—Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ περὶ δικέφαλον ἀετὸν, γεγλυμ-
μένον ἐπὶ λίθου λευκοῦ μαρμάρου

1841 διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀδραᾶμ
Δημητρίου οὗ ἡ μνήμη αἰώνιος,
πέριξ δὲ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης

X	P+I	= Χριστὸς
Ϛ	OC	

179 — Ἐν τῇ ἱερᾷ Προθέσει ξυλογεγλυμμένως ἐπὶ τῶν διπτύχων ἐπὶ τῆς μιᾶς πτυχῆς

ΔΙΑ ΧΡ ΝΕΩΦ (=διὰ χειρὸς Νεοφ)

ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας πτυχῆς

ΥΤΟΥ ΙΕΡ(ΟΜΟΝΑΧΟΥ) ΖΡΚΒ' (7122=1614)

180 — Ἐπὶ ἀντιμνησίου

Καθιερώθη παρὰ τοῦ πανιερωτάτου ἀγίου Σάνθης Κυρίου κυρίου Εὐγενίου 19 ὁκτωβρίου 1841 Σάνθη.

181 — Ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου

«ΗΑΚΟΒΟΥ
ΑΓΟΜΕΝΟΥ

(=ἡγουμένου)

ΔΟΥΚΑΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ

Η'.—Μονύδριον τῆς Θεοτόκου «ἡ Καλαμοῦ»
ἢ **Καλαμιώτισσα.** Τὸ μονύδριον τοῦτο ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τιμώμενον, καλεῖται «Καλαμοῦ», ὡς ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ποτὲ πολλῶν φρουμένων καλάμων, ὡς οἱ ἐκεῖ ἀνέφερον ἡμῖν.

Τὸ μονύδριον τοῦτο ἔλλείπει χρόνον δὲν ἐπεσεκέφθημεν ⁽¹⁾.

Θ'.—**Νηπιαγωγεῖον.**

182 — Ἐπ' αὐτοῦ

Νηπιαγωγεῖον | παναγιώτου | καὶ | φωτεινῆς Σταλίου | 1881.

Ι'.—**Ἐτερον Νηπιαγωγεῖον.**

138 — Ἐπ' αὐτοῦ

Νηπιαγωγεῖον Θεοδώρου καὶ Αἰκατερίνης Ζαλάχα | 1881 | .

---

(1) Κατὰ τὸν Στ. Μερτζίδην ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ σώζεται ἀργυρένδιον Εὐαγγέλιον τοῦ 1638, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκομεν

«Τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερόν Εὐαγγέλιον ἀφιερώθη εἰς τὴν ἁγίαν μονὴν τῆς Ὑπεραγίας μου Θεοτόκου Καλαμιωτίσσης παρὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος Φιλίππων καὶ Δράμας Γερμανοῦ Σανθίου διὰ μνημόσυνον καὶ εἴ τις βουληθῆ ἀποξενῶσαι αὐτὸ νὰ ἔχη τὰς ἀρὰς τῶν ἁγίων Πατέρων. Ἐν ἔτει ,αχογ' Σεπτεμβρίου 30». (Στ. Μερτζίδου· Οἱ Φίλιπποι, σελ. 215.)

Α Β Δ Η Ρ Α

Τὰ Ἐβδῆρα, πατρὶς τῶν φιλοσόφων Πρωταγόρου καὶ Δημοκρίτου τοῦ Γελασίνου, ὡς ἐκ τῶν συντριμμάτων πληθῆος χριστιανικῶν μνημείων, σταυροφόρων σαρχοφάγων, διασπύλων κλπ., αἶνα εὔρομεν (τῇ 20 Αὐγούστου 1902) διεσπαρμένα ἐν τῷ ἐγγυτάτῳ ἰδίως χωρίῳ Μπουλούστρα, σαφῶς καταφαίνεται ὅτι λίαν ἐνωρὶς ταῦτα ἐδέξαντο τὸν χριστιανισμόν.

Κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ταῦτα ἐκαλοῦντο «Πολλοὶ στύλοι» ἢ «Πολύστυλον», οὗ ὁ Ἐπίσκοπος ἐφέρετο δεύτερος ἐν τῇ τάξει ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Φιλίππων, ἐπὶ τὸ ὄνομα «Ἐπίσκοποι Πολυστύλου» (1).

Τὸ ὄνομα τοῦτο διεσώθη τανῦν παρεξηθαρμένον ἐν τῷ ἐγγυστάτῳ χωρίῳ Μπουλούστρα (2).

Τὰ κυρίως Ἐβδῆρα εἰσὶν ἐπὶ γηλόφον ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ἐξ ὧν οὐδὲν τὰ νῦν διεσώθη εἰμὴ λείψανα τινὰ τῶν ἀρχαίων τευχῶν τῆς πόλεως (φ.π. ἀπότ. 3417).

Γνωστὸν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἀπέδιδον εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῶν πολλὴν ἀβουλίαν (Κικέρων) καὶ βλακίαν· καὶ ὁ μὲν Ἰουβενάλιος (X. 48) καλεῖ τὴν πόλιν αὐτῶν *pauciam veneciam* (=παιρίδα τῶν ἡλιθίων), ὁ δὲ Γαληνὸς ἀποδίδει τὴν βλακίαν αὐτῶν εἰς κλιματικὰς αἰτίας (3).

Τὴν ἀπλότητα ταύτην τῶν κατοίκων καὶ ἡμεῖς ἐξ ἰδίας πείρας ἀντελήφθημεν, καθόσον ὀλόκληρον πρὸ μεσημβρίας μεταξὺ τῶν κατοίκων αὐτῶν διαμείναντες, τοσαύτην στενοχωρίαν, ἐκ προκαταλείψεως ἴσως ἠσθάνθημεν, ὥστε δὲν ἐβλέπομεν τὴν ὥραν νὰ ἀναχωρήσωμεν, τὸ ἡμέτερον λογικὸν περισώζοντες.

(1) Πάλλη καὶ Ποτλῆ τομ. σ' 483.

(2) Μελετίου Γεωγραφ. σελ. 418.

(3) Ἀρχ. λεξικὸν Ραγκαβῆ ἐν λέξει: Ἐβδῆρα.

Ἐν οὐδεμιᾷ πόλει ἀπλητίσαμεν Ἀβδηρικὴν πραγματικῶς
σύσταξιν ἐπιγραφῶν, Ἀβδηρικὴν καταστροφὴν τῶν ἀρχαίων
μνημείων, Ἀβδηρικὸν τρόπον διαίτης καὶ ἐκφράσεων ὅσον ἐν τῇ
πόλει ταύτῃ.

183— Ἐξωθεν τῶν εἰρειῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐπὶ φρέα-
τος ἀνέγνωμεν τὴν ἐπιγραφὴν

1854

ΕΤΟΥΤΟ ΤΟ ΠΥΓΑΔΙ
ΗΙΛΙΤΟΥΦΡΑ
11 ΤΟΡΙΓΑΤΟΥΑΧΑ
ΡΑΤΙΒΕΟΔΙΑ
ΑΠΡΙΛΙΟΥ 8

ταύτης ἀγροοῦμεν τὴν ἔννοιαν.

Μ Π Ο Υ Λ Ο Υ Σ Τ Ρ Α

Χωρίον τέταρτον περίπου τῆς ὥρας τῶν εἰρειῶν τῶν ἀρχαίων
Ἀβδηρῶν ἀπέχον. Φωτογ. ἀπότυπον τοῦ χωρίου ὑπ' ἀριθ. 3418.

Ἐν ταύτῃ ἐπισκέφθημεν τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

Α'. — Ἁγία Παρασκευή.

184— Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας θύρας

+ 1845

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοσισαίου

ΙC. ΧC } ἔργα σύγχρονα ἀθλίας τέχνης.
ΜΡ. ΘΟΥ }

185— Ἐπὶ τὴν εἰκόνα τῶν Ἁγίων Πάντων.

αωκε' ὀκτωβρίου 18 διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ τιμιωτάτου
πέτκου καὶ Χατζᾶ (1) εἰς μνημόσυνον τῶν αὐτοῦ γονέων.

---

(1) Πιθανῶς Πέτρου Κεχαγιᾶ.

Β'. — Σχολεῖον τῶν ἀρρένων.

186—Οὐδέποτε ἐφαντάσθημεν μείζονα καταστροφὴν σαρκοφάγου ἐκείνης, ἣν ἐν Ἀβδηήροις ἐν τῷ σχολείῳ τῶν ἀρρένων εἶδομεν, τοῦτέστιν κυριολεκτικῶς ἀβδηρητικῶς λάρνακα ἀρχαίας τέχνης διχοτομήσαντες, ἐφ' ἧς ὑπάρχουσι σταυροὶ, τὸ ἥμισυ ταύτης ἐντειχίσαντες, ἐχρησιμοποίησαν ὡς ἐξώστην (μπαλκόνι) τῆς οἰκίας. Ἐχάραξαν δὲ ἐπ' αὐτῆς ἀτέχνους παραστάσεις κυπαρίσσω κλ. καὶ τὸ ἔτος

« 1830 »

(φωτογραφικὸν ἀπότυπον τοῦ σχολείου μετὰ τοῦ σαρκοφάγου ἐξώστου ὑπ' ἀριθ. 3420).

187—Ἐπὶ τῆς βρύσεως τοῦ χωρίου.

† ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑ | ΤΑ ΚΕ ΜΗ ΜΟ ΝΟ ΨΙΝ
ΚΕΣΙΝΤΡΟΜΙΣ Ι; ΝΞΟΔΟΥ (=καὶ συνδρομῆς σὺν ἐξόδου).
ΚΟΣΤΑΝΤΗΝΟΥ ΙΕΡΕ | ΩΣ ΕΤΩΣ ΑΨΚΣ' (1726).

Ἐνωθεν δὲ ταύτης ἀπεικονίζεται γελοιωδεστάτη παραστάσις γυμνοῦ δίδοντος ὕδωρ πρὸς γυναῖκα γελοιωδεστεράς περιβολῆς.

188—Κάτωθεν τῆς παραστάσεως ταύτης ἀναγινώσκεται :

Ἀναστάσιος Γεωργίου 1881 Φεβρουα 20

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀριθ. 3419.

Ἐξωτερικῶς δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀθανασίου Γούδα εὔρομεν τμῆμα ἀρχαίου χριστιανικοῦ διαστύλου.

ΓΙΕΝΙΤΖΕ

Ἐν τῷ χωρίῳ Γιενιτζὲ ὄραν περίπου ἀπέχοντι τοῦ χωρίου Μπουλούστρα ἐπεσκέφθημεν τὸν ναὸν τῆς Ὑπαπαντῆς.

Ἐπιπικαντή. Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου.

Ι. Σ. Χ. Σ. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ } Ἔργα συγχρόνου
ΜΡ. ΘΟΥ Η ΕΛΕΟΥΣΑ } συνήθους τέχνης.

189— Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου

1856 μνήσθητι Κύριε τοῦ δούλου σου Ἰωάννου Τουτουνητζή τοῦ ποτὲ Γεωργίου υἱός εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ καὶ τὸν γονεόν.

Ἐν τῶν γὰρ τῆς Ὑπαπαντῆς ἐπεδείχθη ἡμῖν εἰς ὑάλινην θήκην κορμὸς δένδρου, εἰς οὗ τὴν διατομὴν φυσιολογικῶς ἀπεικονίζεται ὁ τίμιος Σταυρὸς, καὶ ὄν κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἐξάγουσιν εἰς προσκύνησιν (*).

(* Ὅμοιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἐν Καλάμαις γυναικείᾳ Μονῇ. (Φωτ. ἀπὸτ. τούτου ἰδὲ ὑπ' ἀριθ. 1708).

